

Školní poradenství

Mgr. Alice Vašáková

Osnova kurzu Školní poradenství

- Co rozumíme pod pojmem školní poradenství
- Historie školního poradenství
- Rámující legislativa
- Systém poradenských služeb ve školství
- Uživatelé a poskytovatelé poradenských služeb
- Proměny systému v současné době

- Kazuistiky

Školní poradenství

- Soubor činností, které souvisí s poskytováním poradenských služeb žákům, zákonným zástupcům a učitelům
- Tyto služby poskytují kvalifikovaní odborníci ve škole i mimo ni
- Škola jako systém, který generuje problémy
- Kontext poskytování poradenských služeb ve škole (poradenství jako pomáhající profese v převážně výkonově zaměřeném systému)

Historický kontext

- Vznik poradenských služeb – důsledek společenských změn na přelomu 19./20. století
- Podmínky, které sehrály svou roli: vyspělost společnosti-ekonomická úroveň-skutečná „masová“ realizace školní docházky-konstituování odborných disciplín-společenské klima-proměna školského systému (škola-místo, kde se socializují a vzdělávají lidé pro potřeby společnosti)
- Hlavní obory poradenství
 - Péče o delikventy
 - Laboratoře pro výzkum vývoje dětí
 - Volba povolání

Historie poradenství v česko-slovenském kontextu

- Testování pro volbu povolání po 1. světové válce
- Deformace rodičího se systému po 2. světové válce a roce 1948
- Druhá vlna budování systému v 50. letech 20. století-
výškolení učitelé (poradci pro volbu povolání, později
výchovní poradci). Odborní pracovníci mimo školy-
psychologické poradenství
- Psychologicko-výchovné kliniky (1957 Bratislava, 1958
Brno, 1959 Košice, 1967 Praha)
- 1968-síť pedagogicko psychologických poraden
(krajské, okresní)

- Opětovná ideologická deformace systému
- Postupný nárůst zájmu o žáky s výukovými problémy
- Vliv medicínského modelu
- Proměna poradenských služeb po roce 1989-právní subjektivita škol-angažovanost odborníků (speciální pedagogové, ojediněle psychologové)
- Obohacení systému poradenských služeb o:
 - Speciální pedagogická centra SPC
 - Střediska výchovné péče SVP
- Od roku 2000 systém zavádění psychologů do škol

Vnější rámec školního poradenství- legislativa

- Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon) – 561/2004, novelizace 472/2011
- Vyhláška 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, novelizace 116/2011
- Vyhláška 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, novelizace 147/2011

Školský zákon-co stojí za pozornost

- Zásady a cíle vzdělávání
- Rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program
- Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (charakteristika zdravotního postižení, zdravotního znevýhodnění, sociálního znevýhodnění)
- Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů
- Individuální vzdělávací plán

Vyhláška 116/2011

- Vymezuje kompetence jednotlivých článků, zajišťujících poradenskou službu ve školství
 - Pedagogicko psychologické poradny
 - Speciálně pedagogická centra
 - Školy
- V její příloze jsou přesně popsány standardní činnosti jednotlivých pracovníků

Vyhláška 147/2011

- Upřesňuje, jaké formy má vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- Zavádí pojem vyrovnávacích a podpůrných opatření
- Specifikuje pravidla pro vzdělávání ve speciálních školách
- Hovoří o vzdělávání podle IVP a za podpory asistenta

Realita-proč potřebujeme školní poradenství

Běžná spádová základní škola:

- Při zahájení školní docházky je v 1.třídě 28 žáků
- 1 žák s diagnostikovaným Aspergerovým syndromem
- 2 žáci s masivními poruchami pozornosti, evidentně nezralí k zahájení školní docházky (rodiče odmítli doporučení k odkladu)
- 1 žák pravděpodobně s lehkou mentální retardací
- 5 dětí již umí plynule číst, jeden chlapec se dle rodičů i MŠ jeví jako mimořádně nadaný, prochází vyšetřením v PPP
- Dle statistické pravděpodobnosti se mezi dětmi „skrývá“ alespoň 5 žáků s potencionálními poruchami učení

- Paní učitelka nemá zkušenosti ani s dětmi s PAS, ani s dětmi s lehkou mentální retardací
- Dle legislativy může být ve třídě jen jeden asistent pedagoga (přišel se žákem s PAS, což je problematika, na kterou je specializovaný)
- Rodiče nezralých žáků jsou od počátku školy výrazně negativně naladěni (demotivování „tlakem“ na odklad)
- Rodiče nadaného žáka si přejí, aby jejich dítě od počátku pracovalo podle individuálního plánu a mělo připravené takové úkoly, které jej budou rozvíjet
- Atd.

Kdo je v systému k dispozici?

- Školské poradenské zařízení-diagnostika, zpráva z vyšetření s popisem vzdělávacích potřeb žáků, metodické vedení učitelů, v omezené míře podpora rodičů
- Školní poradenské pracoviště-v základním modelu výchovný poradce a metodik prevence –ti mají zajistit a koordinovat vše ostatní
- V optimálním modelu navíc školní speciální pedagog a školní psycholog+další specialisté
- Spolupracující odborníci „mimo školství“-zejména odborní lékaři, případně OSPOD

Co mohou udělat školská poradenská zařízení


- O vyšetření žádá zákonný zástupce
- Ten zprostředkuje (někdy) aktuální informace ze školy
- Vyšetření začíná rozhovorem se zákonnými zástupci a pečlivou osobní a rodinnou anamnezou
- Následuje vyšetření žáka (podle zakázky)-diagnostika inteligence, kognitivních schopností, školních dovedností, osobnosti
- Závěr a posouzení vzdělávacích potřeb žáka
- Rozhovor s rodiči, dle potřeby nabídka další péče
- Zpráva pro školu s konkrétními doporučeními (předává se zákonným zástupcům)
- Dle potřeby metodické vedení učitelů

Co mohou udělat školní poradenská pracoviště

- Poradenské služby se odvíjejí od toho, jak je ŠPP odborně obsazené a zda je ve škole vytvořen nějaký systém jejich koordinace
- Škola zajišťuje poradenské služby vždy výchovným poradcem a metodikem prevence
- Mnohde jsou tyto funkce kumulované a mnohde je zastávají vedoucí pracovníci školy
- Problémem bývá i nekompetentnost poradenských pracovníků (nemají odborné vzdělání, osobnostní předpoklady apod.)

Vymezení poradenských činností školy ve vyhlášce č.72/2005

- Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené na:
 - Prevenci školní neúspěšnosti
 - Primární prevenci sociálně patologických jevů
 - Kariérové poradenství integrující vzdělávací, informační a poradenskou podporu vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění
 - Odbornou podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním

- 
- Péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků
 - Průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či výukovými obtížemi
 - Metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických poznatků a dovedností do vzdělávací činnosti školy

Školní poradenství pod lupou

- Práce školních poradenských pracovišť
- Práce školských poradenských zařízení
- Charakteristika žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- Koordinace poradenských služeb

Školní poradenské pracoviště

- Poskytuje poradenské služby přímo na půdě běžné základní školy
- Je tvořeno vždy výchovným poradcem a metodikem prevence rizikového chování
- Dle aktuálních možností škola může mít k dispozici další poradenské pracovníky: logopeda, speciálního pedagoga, psychologa
- Kvalita poskytovaných poradenských služeb se na školách výrazně liší podle personálního obsazení a stupně koordinace služeb

Koordinace služeb v ŠPP

- Propojení služeb směrem k vedení školy (vyjasnění rolí, vedení ŠPP, zakázky ze strany vedení, priority)
- Provázanost služeb, propojení s jejich uživateli (žáci, učitelé, zákonní zástupci)-ze spektra služeb poskytovat ty, které jsou skutečně potřebné (efektivita)
- Koordinace samotných služeb-vymezení kompetencí, společné dokumenty, plány práce na školní rok
- Spolupráce s vnějšími subjekty-školská poradenská zařízení, zdravotníci, OSPOD...

Čemu věnujeme pozornost

- Péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
- Prevence školní neúspěšnosti
- Prevence a řešení rizikového chování
- Kariérní poradenství

Péče o žáky se SVP včetně nadaných

- Výchovní poradce: komunikace se ŠPZ, zpracování a předání výstupů z vyšetření
- Speciální pedagog: kroužky pro děti s poruchami učení, reedukace poruch, individuální práce se žáky s postižením, metodické vedení učitelů
- Metodik prevence: sledování klimatu třídy, případné intervence
- Psycholog: diagnostika, individuální podpora žákovi a rodičům, konzultace učitelům, komunikace s odborníky ve ŠPZ...

Péče o žáky se SVP

- Skupina je dost různorodá (všichni žáci se zdravotním znevýhodněním nebo postižením, se sociálním znevýhodněním, žáci mimořádně nadaní)
- Procento těchto žáků ve školách rychle narůstá a třídy jsou výrazně diferencované
- Učitelé nemohou být odborníci na celé spektrum problematiky
- Optimální péče jde po linii prevence-depistáž-podpora-diaagnostika-intervence

Žáci s poruchami učení

Vývojové poruchy učení-problém je už s definicí 😊

Obvykle se popisují jako „neschopnost“ zvládnout čtení, psaní, počítání na úrovni, která je očekávatelná vzhledem k intelektu, motivaci, podnětnosti prostředí. Projevují se specifickými obtížemi

Dřívější definice svazovaly SVPU s alespoň průměrným nadáním-překonaný pohled

V názoru na přítomnost SPU se mohou lišit učitelé, rodiče, diagnostici, zákonodárci, penězodárci...

Poruchy chování

- Hyperkinetické poruchy (schází vytrvalost, problémy s pozorností, dezorganizovaná a nadměrná aktivita, impulzivita, bezmyšlenkovité porušování pravidel, nedostatek opatrnosti a odstupu v sociálních vztazích)
- Poruchy chování (agresivní, asociální, vzdorovité chování, které má dlouhodobý nebo opakující se charakter a odlišuje se svým průběhem od běžného zlobení nebo vývojově podmíněných problémů)

Pervazivní vývojové poruchy (jinak poruchy autistického spektra)

- Pervazivní=prostupující, ovlivňující celou osobnost
- Poruchy jsou charakteristické triádou příznaků:
 - Porucha reciprocity v sociálních vztazích
 - Narušení komunikace
 - Omezený, stereotypní, opakující se soubor zájmů a činností
- Jednotlivé diagnózy z této oblasti se určují podle dalších příznaků, zejména narušení kognitivního vývoje
- Ve školách aktuálně nejčastěji děti s dg. Aspergerův syndrom (není narušen vývoj řeči ani kognitivní vývoj včetně inteligence)

Žáci se sociálním znevýhodněním

- Problematická „diagnostika“ – riziko neetického přístupu
- Možností je spolupráce s OSPOD
- I tito žáci mají nárok na učení s podporou asistenta, není zde nutné vyšetření ve ŠPZ (výjimkou je vřazení do přípravného ročníku ZŠ)
- Nespolupráce rodičů je rizikem, ale mnohdy může být statut dítěte se SVP naopak motivační

Žáci s lehkou mentální retardací

- Jako jediná skupina žáků s postižením mají ve všech školních vzdělávacích programech základních škol samostatnou kapitolu-předpokládá se jejich vzdělávání v běžných školách?
- Omezenost logického, abstraktního a mechanického myšlení, lehce opožděná jemná a hrubá motorika, slabší paměť atd.
- V emocionální oblasti se projevuje afektivní labilita
- Žáci se ve školách učí podle odlišného vzdělávacího programu, většinou s podporou asistenta

Žáci mimořádně nadaní

- Nadání různého typu (sportovní, umělecké, kognitivní)
- Škola může žáku uzpůsobit vzdělávací podmínky – např. IVP apod.
- Má-li být podkladem pro úpravu podmínek vzdělání nadání kognitivní, je nutností podrobné vyšetření ve ŠPZ (=vyšetření intelektu a školních dovedností)

Žáci se zdravotním znevýhodněním-oslabením

- Často opomíjená kategorie dětí, jejichž obtíže nemusí být vůbec učitelům známy
- Zdravotní problémy dlouhodobého charakteru „napříč diagnózami“ – např. poruchy imunity, astma, diabetes, psychiatrické poruchy apod.
- Společným znakem je vliv na školní výkon

Příklad péče o žáka se SVP- poruchy učení

- Včasná identifikace dítěte s obtížemi (cca 2. třída ZŠ)
- Diagnostika (škola nebo ŠPZ)
- V případě, že dítě „spadne“ do kategorie žáka se speciálními vzdělávacími potřebami »» vyrovnávací nebo podpůrná opatření ve škole (dle doporučení ŠPZ). Zdravotní znevýhodnění-např. úprava klasifikace, delší čas na úkoly, upravené písemky, kopírování zápisů... Zdravotní postižení-práce podle Individuálního vzdělávacího plánu ve většině předmětů, prohloubená spolupráce s rodiči, možné úpravy rozsahu učiva...

Jak to vidí žák

- Můžu si přisednout do první lavice, paní učitelka mi se vším víc pomáhá.
- Začal jsem chodit do kroužku, kde se to všechno dělá mnohem zajímavěji a je nás tam jen pár. Tam mi to jde.
- Chyby za které nemůžu mi paní učitelka nepočítá.
- Mám víc času na diktáty a písemky, když něco nestihnu, nevadí. Nebo to mám rovnou zkrácené.
- Když nestihnu zápis ve vlastivědě, dostanu ho nakopírovaný.
- Doma hrajeme každý den slovní kopanou a šibenici a prý si tím něco cvičím 😊
- Dostávám lepší známky, tak asi nejsem hloupej.

Prevence školní neúspěšnosti

- Pozornost žákům s výukovými obtížemi
- Včasná diagnostika (pedagogická a psychologická)
- Pozornost rodinnému zázemí
- Podpora žáka v době, kdy je ještě motivovaný
- Sledování omluvených i neomluvených absencí
- Častý kontakt s rodiči
- Individuální dopomoc žákovi (doučování, styly učení)
- Konzultace s učiteli

Prevence a řešení rizikového chování

- Práce s klimatem třídy a školy (diagnostika, práce se třídními kolektivy –prevence i intervence)
- Adaptace nových žáků
- Podpora samosprávy školy (školní parlamenty)
- Minimální preventivní program školy
- „osvěta“ směrem k rodičům
- Podpora zdravého vývoje žáků
- Systém hodnocení a klasifikace chování
- Koordinovaná intervence v případě selhání

Příklad – koordinované řešení šikany

- Včasná a kvalitní diagnostika vztahů ve třídě
- Metodicky správné vyšetřování šikany
- Individuální práce s oběťmi i agresory
- Práce s nemocným kolektivem
- Výchovná opatření
- Spolupráce-nekonfrontační rozhovory s rodiči
- Průběžné sledování klimatu třídy

Kariérní poradenství

- Administrativa kolem přihlášek na SŠ
- Poradenství- pomoc žákům při vhodné volbě
- Výuka předmětu Volba povolání
- Poradenství pro rodiče-zprostředkování informací

Příklad optimálního pojetí- předmět Volba povolání

- Sebepoznání – jaký jsem a co to znamená vzhledem k výběru profese
- Rozhodování-podle čeho se v životě rozhoduji, komu věřím
- Akční plánování-co je třeba udělat a kdy
- Adaptace na životní změny-jak být připraven „na vše“
- Možnosti absolventa ZŠ-kam po ZŠ zamířit
- Informační základna-kde jsou pro mě všechny potřebné informace
- Svět práce, trh práce-do jakého systému se to vlastně dostávám...

Školské poradenské zařízení

- PPP – věnuje se převážně dětem a žákům s výchovnými obtížemi a žákům s poruchami učení
- SPC-specializuje se na zajištění péče o děti s různým typem postižení (zrakové, tělesné, sluchové, PAS, řečové, mentální)
- Služba se standartně děje po linii: žádost zákonných zástupců-diagnostika (i mimo ŠPZ)-výstupy pro rodiče-výstupy pro školu. Další přímá práce s dítětem a rodiči dle potřeby (obvykle ale není v kapacitních možnostech)

Příklad-diagnostika obtíží ve psaní

- Rozhovor s rodiči a žákem– popis problému a jeho projevů
- Získání informací ze školy- školní dotazník
- Anamneza osobní i rodinná
- Diagnostika (nadání, školní dovednosti, percepční funkce)
- Závěr z vyšetření
- Rozhovor s rodiči
- Zpráva z vyšetření určená škole, v případě potřeby návštěva ve škole, metodické vedení učitelů

Činnost SPC

- Často jsou propojena se středisky rané péče-děti s různým typem postižení lze identifikovat velmi brzo
- Poskytují kontinuální podporu rodinám
- Pomáhají rodičům zvládnout speciální dovednosti (znakovou řeč, komunikaci s autistou, sebeobsluhu u nevidomého...)
- Učí dítě speciálním dovednostem
- Provádí průběžnou vývojovou diagnostiku
- Napomáhají při zaškolení a školní docházce dětí (speciální školy nebo integrace v běžných ZŠ)-metodické vedení učitelů

Koordinace poradenských služeb

- Prvním krokem je identifikace jedince, který potřebuje podporu (žák, učitel, zákonný zástupce)
- Poradenský pracovník ve škole (nejčastěji výchovný poradce) se orientuje v nabídce služeb a doporučuje vhodný další postup
- Poskytovatelé poradenských služeb by měli (především jde-li o žáka) nadále spolupracovat, komunikovat a předávat si informace

Shrnutí-školské poradenství

